

ГЛОБАЛІСТИКА І ФУТУРОЛОГІЯ: КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПОНЯТЬ

Наприкінці XX і на початку XXI ст. світ корінним чином змінився завдяки інтенсивному інформаційно-високотехнологічному науково-технічному прогресу (ІВТ НТП). Немає ні однієї важливої, ключової для цивілізації проблеми, яка має вирішення в національному масштабі, на рівні національно-державної самодостатності. Проблеми цих можливостей у наш час проявляються особливо гостро. Вся справа в тому, що сам розвиток техногенної цивілізації підійшов до критичних меж, які позначили віхи наукового цивілізаційного зростання. Це виявилось в другій половині XX ст. у зв'язку з виникненням глобальних криз і проблем. Наука покликана все яскравіше висвітлювати перспективи майбутнього, що стрімко насуваються. Вона ж необхідна і для того, щоб глобальне мислення стало загальним набутком громадян суспільства XXI ст. [1].

Актуальність теми дослідження полягає у досить швидкому розвитку наукових-технологій. Сучасна наука досягла досі небачених висот. Нинішня епоха покладає на науку і техніку дедалі відповідальніші, складніші, різноманітніші, часто нові для них завдання. Наука, як і раніше, тільки ще швидше, повинна пізнавати природу, суспільство, людину в їхній взаємодії. Все енергійніше включатися в суспільно-виробничу діяльність, яка чим далі, тим менше без неї можлива. Наука покликана все яскравіше висвітлювати перспективи майбутнього, що стрімко насуваються. Вона ж необхідна і для того, щоб мислення стало загальним набутком громадян майбутнього суспільства.

Метою нашого дослідження є аналіз методології перспектив сучасних досліджень у царині глобалістики та футурології.

У процесі написання дослідження головною джерельною базою виступали праці як вітчизняних, так і закордонних дослідників, а саме: Н. Годзь, І. Кияк, Н. Поліщук, Е. Тоффлера, Ф. Фукуяма, І. В. Бестужев-Лада, М. Кайку, Б. Фуллер, Р. Фолк, О. Хакслі, Дж. Оруел та інших.

У полі зору тих, хто розділяє тривоги і надії на XXI ст., все частіше виявляються протиріччя глобального масштабу, які зачіпають самі основи людського існування. Ці протиріччя тісно зв'язані з розповзанням по світу ядерної зброї і загрозою розв'язування ядерної війни, забрудненням оточуючого середовища і Світового океану, вичерпуванням природних ресурсів і кліматичними змінами [10], зростанням народонаселення на планеті та труднощами забезпечення його продовольством, поглибленням нерівності в розвитку окремих країн, регіонів, розширенням зон бідності й тероризму. Людству доведеться декілька найближчих століть працювати над збереженням природи, оточуючого середовища, продовольчих запасів і прісної води необхідних для життя людини і боротися з тероризмом.

Нинішня епоха покладає на науку і техніку дедалі відповідальніші, важчі, різноманітніші, часто нові для них завдання. Наука, як і раніше, тільки ще швидше, повинна пізнавати природу, суспільство, людину в їхній взаємодії. Все енергійніше включатися в суспільно-виробничу діяльність, яка чим далі, тим менше без неї можлива. Наука покликана все яскравіше висвітлювати перспективи майбутнього, що стрімко насуваються. Вона ж необхідна і для того, щоб мислення стало загальним набутком громадян майбутнього суспільства. Внаслідок цього виникли такі науки, як: філософія техніки або науки і техніки; наукознавство; комплекс технічних наук, що іменується в Англії «Technolegy»; історія природознавства та техніки; соціологія науки та техніки; інженерна психологія, інформатика тощо. Зусиллями цих наук розроблений цілий комплекс проблем, пов'язаних із сучасним станом технізованого, технологізованого та інформатизованого суспільства [9, с. 414].

Лякати себе наслідками НТП не варто, але й думати, що все обернеться на ідилію само собою, теж безглуздо, – таких прикладів історія нам не дає. «Кожен важливий успіх приносить нові питання. Всякий розвиток знаходить з часом дедалі нові й глибші труднощі», – справедливо писав А. Ейнштейн. Справді, комп'ютери не просто допомагають переробляти інформацію, швидше рахувати, довершеніше моделювати ситуації і явища. Вони вже втручаються у ті сфери діяльності, які заведено вважати творчими. Те, що комп'ютери вже управляють цехами автоматизованого виробництва, керують автомобілями, реферують наукові статті, виводять теореми, створюють музику, проводять експеримент, – лише частковий наслідок загального явища. Йде ускладнення життя. Ми самі його викликаємо і прискорюємо, що, в свою чергу, накладає на нас самих, на наш інтелект більші ніж раніше, вимоги [10]. Отже, на горизонті вимальовується необхідність творчого мислення і творчої роботи з використанням штучного інтелекту.

Значного часу вимагає синтез знань, засобів і методів науки, а можливості окремого розуму, як і життя людини обмежені, тому стільки відкриттів залишаються не відкритими внаслідок виконання шаблонно-механічної роботи з пошуку потрібної літератури, її добору, аналізу, добування необхідної інформації. Це займає місяці, а часто і роки роботи. Ми маємо заздрити нащадкам, які будуть мати такого інтелектуального напарника, як штучний інтелект, який буде кращим логіком й ерудитом, ніж людина.

Отже, машинний інтелект витіснить людський? Це не зовсім так, оскільки недавно японські вчені довели, що розвиток людського мозку не припиняється в 21 рік, а продовжується до 50 і більше років за рахунок збільшення маси частин мозку, які відповідають за нагромадження знань. Це перш за все перед лобова ділянка мозку. Певно, чим інтенсивніше люди будуть використовувати наукові методи, тим більше вони будуть ставати інтелектуальнішими й обмеження на процеси пізнання та творчості буде накладати

лише тривалість людського життя. Поки що успіхи науки геронтології у цьому напрямку більш ніж скромні, але проблему потрібно вирішувати, щоб машинний інтелект не витіснив людський, бо тоді людина стане гвинтиком інтелектуальної машини і втратить особистісність [10].

Попереду наслідки механізації й автоматизації вже не тільки фізичної, а й розумової праці. Це нове грандіозне зрушення життя, яке й уявити важко. Причому неминуче, тому що або ми своєчасно впораємося з величезними, складними, невідкладними, часом небезпечними проблемами розвитку, або проблеми та загрози (екологічної кризи, кліматичних змін, демографічних наслідків, енергетичного голоду, термоядерної війни тощо) впораються з нами. А звідки візьмуться рішення? Їх може дати лише наш творчий розум, іншого джерела сили у нас не було, нема й не буде (навіть штучний інтелект створюється тим же розумом).

Кількість науково-технічної інформації нарастає лавиноподібно. І все ж катастрофи не буде. Бурхливо розвиваються «рятивні засоби» – техніка обробки, зберігання, видачі інформації: гіперкомп'ютери, Інтернет, голографічний спосіб зберігання інформації тощо. Але вчених турбує близький «енергетичний вибух». Щорічно кількість споживаної людством енергії збільшується на 4%. Кожні 20 років вона подвоюється і до кінця ХХІ ст. збільшиться в 1000 разів. А це приведе до незворотних змін клімату, бо наша планета починає помітно нагріватися. До речі, цей неприємний процес прискорюється парниковим ефектом [7, с. 4].

Футурологія розвиватиметься доти, доки суспільство буде цікавитись своїм майбутнім; не гадатиме про нього, а буде прагнути побачити хоча б його обриси. Інтерес до майбутнього характерний для людської природи, адже людина єдина істота, яка знає, що в неї є майбуття. Питання лише в тому, які шляхи цього розвитку. Футурологія, пов'язана з нанотехнологіями, не втратить свого значення у найближчі десятиріччя. Навпаки, слід наголосити, що саме технологічно орієнтована футурологія розвиватиметься найпотужніше [7].

Список використаної літератури:

1. Гранцев В. И. Проблема интеграции науки – условие решение актуальных неотложных задач человечества / В. И. Гранцев // Матеріали наук.-практ. конф. «Парадигма творення в сучасній науці: на шляху до інтегрованого світогляду». – Острог: Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2010. – Вип. 2. – С. 147–154.
2. Горохова В. Г. Концепции современного естествознания и техники: [учебное пособие] / В. Г. Горохов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 608 с.
3. Дайсон Ф. Век двадцать первый; пер. с англ. Ю. В. Сачкова [Электронный ресурс] / Ф. Дайсон // Природа. – 1991. – № 4. – Режим доступа: <http://vivovoco.rsl.ru/VV/JURNAL/NATURE/OLD/DYSON.HTM>.
4. Дайсон Ф. Нарушая покой Вселенной / Ф. Дайсон // Природа. – 1984. – № 4. – С. 123–128.

5. Караульна Н. Духовність: сфера сутності чи існування людини? / Н. Караульна // Вісник НАН України. – 2002. – № 11. – С. 45–52.
6. Людвиченко М. Перспективи розвитку міждисциплінарних досліджень футурології. / М. Людвиченко. // На шляху до синтезу філософії, релігії і науки: тези II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 10–11 квітня 2009 року / Національний університет "Львівська політехніка". – Л.: Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2009. – 176 с. – С. 23-25.
7. Мічіо Кайку. Фізика майбутнього / Переклала з англ. Анжела Кам'янець. – Львів: Літотис, 2013. – 432 с
8. Петрушенко В. Л. Філософія: в 2-х част. / В. Л. Петрушенко. – Львів: Новий світ, 2000, 2011. – Ч. 1: Світова філософія, фундаментальні проблеми філософії. – Ч. 2: Релігієзнавство, етика та естетика, логіка); [навч. посібн. для студ. ВНЗ України III – IV рівнів акредитації]. – 647 с.
9. Поліщук Н. В. Філософія освітнього простору і духовності особистості в епоху НТП на початку XXI століття Науково-технічний прогрес і духовно-моральне становлення молоді: [монографія] / Н. В. Поліщук. – Рівне: О. Зень, 2012. – 464 с.
10. Шкловский И. С. Вселенная, жизнь, разум / И. С. Шкловский. – М.: Наука, 1980. – 352 с.
11. Шумка М. Глобалістика і футурологія: концептуалізація понять / Михайлина Шумка, Павло Вонсович // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації : щоріч. наук. пр. / відп. за вип. Т. В. Гончарук. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – С. 127-131.
12. Шумка М. Л., Гурик М. І. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / М. Л. Шумка, М. І. Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4(84). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 48-51.
13. Гончарук Т. В., Шумка М. Л. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Т. В. Гончарук, М. Л. Шумка // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – С. 215-222.